

zentativno in okusno opremljeno delo, dobimo o njej povsem drugačno mnenje. Saj njena vsebina precej presega samo »arhitekturo«¹ kozolcev.

Avtor nas v prvem delu knjige seznanja s tipi in funkcijami kozolcev, z njihovo velikostjo, z gradbenim materialom in njegovo obdelavo, s termini za posamezne (konstrukcijske) dele kozolca kakor tudi z njegovo razširjenostjo na slovenskem ozemlju. Povsem se strinjamo s piscem, ko pravi, da je kozolec neokrnjen spomenik slovenskega ljudskega stavbarstva, ki je namenjen kmečkemu gospodarstvu. Prav tako se mi zdi izredno pomembna ugotovitev, da je funkcionalno-tipološka razvrstitev kozolcev najustreznejše izhodišče, ki nam pojasnjuje njihove posamezne značilne oblike in vsaj delno osvetljuje njihov nastanek in razvoj (str. 11).

Po prvi svetovni vojni so začele sodobnejše oblike gradbenega materiala izpodrivati les, ki je bil dotlej glavni in izključni nosilec konstrukcijskih oblik našega kozolca. Toda že v letih po drugi svetovni vojni so bili kozolci zaradi najrazličnejših arondacij in drugih razlogov zapisani počasnemu izumiranju. Nekateri so v njih videvali tudi simbol preživelih oblik kmetijstva, simbol nazadnjaštva in trmoglavega upiranja preobrazbi našega podeželja. Ob vsem tem pa smo vse prepogosteje pozabljali, da je kozolec nepogrešljivi in sestavni del slovenske pokrajine.

V drugem delu knjige je prikazana in razčlenjena vključenost oziroma harmonična vraščenost kozolcev v naselbinski prostor. Položaj kozolcev je odvisen od oblike tal, zemljiške razdelitve in od zahtev, ki jih narekuje njegov namen. Za to predstavitev je pisec izbral pet, morda res najbolj tipičnih skupin razvrstitve kozolcev na Slovenskem. Prikaže nam strogo kompozicijo kozolcev ob naselju Medno pri Ljubljani, kozolce na Sorškem polju, ki so brez pravega reda razpostavljeni po polju, pa studorsko skupino stogov, kjer prevladuje zemljiška razdelitev na delce. Prav zanimiva je skupina kozolcev na robu terase ob Velikem Orehku pod Gorjanci ali pa arhaične oblike različnih tipov kozolcev v Posavskem hribovju — v Gabrju pri Jančah.

Izredno dragocen in zanimiv je tretji del knjige. V njem se namreč tudi Mušič ustavlja ob vprašanju izvora in razvoja našega kozolca. Potek razvoja enojnega kozolca gre v ravni vrsti: od v zemlji zapičenih ostrvi in na njihovih okleščenih vejah v vodoravni legi počivajočih mladik, do končne oblike kozolca s streho, ki je pravzaprav doma le pri nas na Slovenskem. Vmesne razvojne stopnje tega kozolca najdemo še drugje po Evropi (gl. str. 163). Bolj nejasen je izvor vezanega kozolca, ki je slovenska posebnost in sega še preko naših narodnostnih meja, pretežno na območja, kjer je nemški živel asimiliral slovenskega. V vezanem kozolcu se kažejo že izboljšane gospodarske in socialne razmere slovenskega kmeta. Konstrukcijsko načelo vezanega kozolca je že nakazano v podu ali v skednju (str. 163—164). In prav iz tega avtor izvaja misel, da je izhodišče razvojne poti vezanega kozolca v skednju ali podu, ki je dobil izpopolnitev v enojnem stegnjenem kozolcu, zaključil pa se je v povsem razviti obliki vezanega kozolca (str. 165). To je povsem nova predpostavka, ki se bistveno razlikuje od naše dosedanje predstave o razvojni poti našega kozolca.

Knjiga je opremljena z izredno lepimi in bogatimi fotografijami, risbami in skicami ter situacijskimi načrti. Tudi po tej plati predstavlja lep dosežek naše tiskarniške zmogljivosti. Celoten tekst je preveden na angleški jezik. In prav to knjigi omogoča, da bo njena tehtna misel lahko prodrla izven naših meja.

Milan Natek

Boris Gaberščik, 25 Jahre Stadtentwicklung Ljubljana. Berichte zur Raumforschung und Raumplanung, Wien, J. 13, H. 2, 1969, str. 17—28.

Gre za odlomek iz disertacije Borisa Gaberščika, ki jo je avtor branil leta 1968 na dunajski visoki tehniški šoli pod naslovom »Razvoj mesta Ljubljane s posebnim ozirom na prometni položaj«. Gaberščik v tem krajšem odlomku, na 12 straneh, prikazuje mestni gradbeni in urbanistični razvoj od prvega urbanističnega natečaja, ki ga je razpisala mestna uprava l. 1940, do

sprejetja »generalnega urbanističnega načrta Ljubljane« iz l. 1965. Težišče njegovega obravnavanja je na prikazovanju v tem razdobju izdelanih urbanističnih programov in načrtov in sicer iz l. 1940, 1951 (Urad za regulacijo Ljubljane), 1957 (Projektivni atelje), 1960 (natečaj za prometno ureditev) in 1965 (Ljubljanski urbanistični zavod), ki so nedvomno v največji meri odločali o zazidavi, širjenju in prometni ureditvi mesta, čeprav se jih urbanistična praksa ni preveč verno držala. Zelo veliko pozornost pa posveča avtor različnim idejnim zasnovam glede ureditve mesta, ki so jih podali nekateri znani slovenski arhitekti kot Tomažič, Grabrijan, Jamnicki, Gvardijančič itd. Med njimi izreka prav posebno priznanje Edvardu Ravnikarju in nekaterim njegovim učencem iz seminarja na arhitektonskem oddelku fakultete za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo. Poudarja, da je ta krog zasnoval nedvomno največ pobud o prihodnosti Ljubljane in njenega urbanističnega in regionalnega razvoja.

Bogato ilustrirani članek je seveda vsebinski torzo, saj manjkajo navedbe o urbanističnem razvoju Ljubljane pred l. 1940: niso omenjene nekatere historične osnove mestnega razvoja iz rimske in fevdalne dobe, iz srede 19. stoletja in popotresnega obdobja, ki bi bile prav gotovo potrebne za boljše razumevanje sedanjih razmer.

In še mimogrede: v članku moti nedosledno pisanje slovanskih šumnikov, zaradi česar je vrsta imen in citatov spačena. Takšen renomiran časopis, kot je zgornja revija, si tega dandanes ne bi smel več dovoliti, še toliko manj, ker izhaja v Avstriji.

I. Vrišer

Stane Krašovec, Človeštvo, kruh in lakota, včeraj, danes, jutri. Izdala Državna založba Slovenije, Ljubljana 1970, 458 + (8) strani.

Razmerje med naraščanjem števila prebivalstva in prehranitvenimi zmogljivostmi in sposobnostmi Zemlje že več kot poldrugo stoletje prizadeto vznemirja človekovega duha. Spomnimo se samo znane Malthusove študije *An Essay on the Principle of Population, as it Affects the Future Improvement of Society* (London 1798), ki vse do danes ni izgubila ne zagovornikov in ne nasprotnikov. V tem delu namreč avtor trdi, da se človeštvo množi po geometrijski progresiji, živila pa se povečujejo po aritmetični. Se vse do danes prihaja spričo izredno naglega naraščanja števila prebivalstva v zadnjih desetletjih, medtem ko se pridelki živil večajo znatno počasneje, do »odkritih« ali »prikritih« lakot v svetu. Od tod prav v današnjem obdobju izredno veliko število publikacij in mednarodnih zborovanj, ki se ukvarjajo z zapleteno problematiko »eksplozije« prebivalstva in z njegovo zadostno, učinkovito in zdravo prehrano. V prikaz te aktualne in žgoče problematike sodobne družbe, pa najsi bo to na vzhodu ali zahodu, v gospodarsko razvitih državah severa ali v zaostalih oziroma v razvijajočih se predelih sveta, je posegel tudi univ. prof. Stane Krašovec s knjigo »Človeštvo, kruh in lakota«.

Avtor nam razgrinja vso to problematiko v enajstih poglavjih. Seznanja nas tudi z nekaterimi pojmi današnje napredne prebivalstvene politike v svetu. V prvem poglavju je prikazan zgodovinski pregled lakot v svetu: znatni del tega poglavja je namenjen orisu katastrofalnih lakot v zadnjih desetletjih (npr. v Bengaliji, na Kitajskem), pa tudi prikazu lakot na ozemlju današnje Jugoslavije (gl. str. 23—24, 55). Med osnovnimi vzroki lakot so navedeni narava (suše, moče, povodnji itd.) in ljudje oziroma družbena ureditev (struktura zemljiške posesti, kolonializem idr.).

V naslednjih dveh poglavjih (»Nezadostna prehrana v sodobnem svetu« in »Slaba in nepravilna prehrana«) dobimo vpogled v gospodarsko zaostalost, ki pogojuje revščino, lakoto in podhranjenost prebivalstva. Prehrana ljudi v nerazvitih deželah ni slaba samo po kakovosti, temveč tudi po nezadostnih količinah beljakovin in drugih potrebnih snovi.

Naslednja poglavja, ki so vsebinsko tudi za geografa izredno zanimiva, so odmerjena prikazu kompleksne problematike prebivalstva. Osnovni vzrok naglega naraščanja števila prebivalstva v zadnjih sto letih je po avtorjevem